

Ἐπιστολές πρὸς τὴ Σύνταξιν

Λάβαμε καὶ δημοσιεύουμε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Θέμα: Πρώτη ἱστορία τῆς ἰατρικῆς

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστολὴ τῶν πολυγραφοτάτων συναδέλφων συγγραφέων τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς κ.κ. Α. Ε. Βλαδίμηρου καὶ Α. Χρ. Ριζόπουλου, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ 32^ο τεύχος τῆς *Δέλτου*, στὴν ὁποία θέτουν τὸ ἐρώτημα «*Ποιὸς πρῶτος ἔχει δημοσιεύσει τὴν πληροφορία ὅτι ἡ πρώτη Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα δημοσιεύθηκε τὸ 1794*», θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω διευκρινιστικὰ τὰ ἀκόλουθα:

1. Πράγματι οἱ κκ. Βλαδίμηρος καὶ Ριζόπουλος στὸ βιβλίο τους *Ἱατρικὴ καὶ διαφῆμιση στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα ὡς τὸ 1940*, Ἀθήνα 1992, σσ. 277-279, κάνουν μνεῖα ὅτι ἡ «*Ἱστορία συνοπτικὴ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς Ἱατρικῆς*» τοῦ Κωνσταντίνου Μιχαήλ ἀποτελεῖ «*τὴν πρώτην συγγραφὴν στὴν ἑλληνικὴ ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς*». Ὡστόσο, σχετικὰ παρατηροῦμε ὅτι οἱ ἐπιστολογράφοι στὸ ἀνωτέρω κείμενο τοῦ βιβλίου τους ἀπλὰ καὶ μόνο κάνουν μνεῖα γιὰ τὴν πρώτη ἱστορία τῆς ἱατρικῆς στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, χωρὶς νὰ προσθέτουν ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ τεκμηριώνουν τὴν διαπίστωσίν τους αὐτὰ. Ἐπὶ πλέον, στὸ ἴδιο κείμενό τους τονίζουν λαθεμένα πῶς τὸ βιβλίο τοῦ Κων. Μιχαήλ, *Διαίτητικὴ*, Βιέννη 1794 (στὸ ὁποῖο περιέχεται ἡ *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς*), ἀποτελεῖ «*τὸ ΠΡΩΤΟ ἱατρικὸ σύγγραμμα γραμμένο ἀπὸ Ἑλλῆνα γιατροῦ*», στοιχεῖο ποὺ δείχνει ὅτι δὲν ἔχουν κάνει σχετικὴ ἔρευνα καὶ τεκμηρίωση γιὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ καὶ ἡ ἀποψη τους αὐτὰ. Καὶ τοῦτο διότι, ἤδη στὰ 1757 καὶ 1760 εἶχαν τυπωθεῖ οἱ διδακτορικὲς διατριβές¹ στὰ ἑλληνικά-λατινικά τῶν ἰατρῶν Θωμᾶ Μανδακάση (1709-

1796) καὶ Δημητρίου Καρακάσση (1734-1804), ἀντίστοιχα, καὶ ἐπὶ πλέον, ἑβδομήντα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν *Διαίτητικὴ* τοῦ Κων. Μιχαήλ, ἔχουμε τυπώμενο στὴ Βενετία στὰ 1724 τὸ ἑλληνικὸ ἱατρικὸ βιβλίο τοῦ Σταύρου Μουλαΐτη *Ἀντιδοτάριον περὶ τῶν ἰοβόλων δηγμάτων*².

2. Τὸ 1994 συμπληρώνονταν διακόσια χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ἐκ Καστοριάς ἰατρός Κωνσταντίνος Μιχαήλ (1751-1816) τύπωσε στὴ Βιέννη τὸ βιβλίο του *Διαίτητικὴ, ἢς προτέτακται καὶ Ἱστορία συνοπτικὴ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς ἱατρικῆς τέχνης*, Βιέννη 1794. Μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἐπετειακοῦ αὐτοῦ γεγονότος, προχωρήσαμε στὴ μελέτη, διερεύνηση καὶ ἀναστατικὴ ἐπανεκδόση τῆς *Ἱστορίας συνοπτικῆς περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς ἱατρικῆς τέχνης*, συντάσσοντας καὶ σχετικὸ εὐρετήριο. Παράλληλα, στὴν ἐπανεκδόση μας αὐτή, μετὰ ἀπὸ ἔρευνα, προσθέσαμε καὶ ἓνα εἰσαγωγικὸ ἐμπεριστατωμένο κείμενο γιὰ τὸν ἰατρὸ Κωνσταντῖνο Μιχαήλ, καθὼς καὶ γιὰ τὴν *Ἱστορία* τῆς *Ἱατρικῆς* του. Ἡ ἔκδοσις τιτλοφορεῖται: Δημήτριος Ἀπ. Καραμπερόπουλος, *Ἡ πρώτη Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα*. Παράρτημα: Κωνσταντίνου Μιχαήλ, *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς*, Βιέννη 1794., Ἐκδόσεις Ἀ. Σταμούλη, Ἀθήνα-Πειραιᾶς, 1994, (σ. 197).

3. Γιὰ νὰ ἔχει ὁ ἀναγνώστης μίαν εἰκόνα τῆς ἔρευνας καὶ τεκμηρίωσης ποὺ πραγματοποιή-

1. Γιὰ τὶς διατριβὲς αὐτές, βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, *Ἡ μεταφορὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς γνώσεως μέσω τῶν ἐντύπων ἱατρικῶν βιβλίων κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ (1745-1821)*, Διδακτορικὴ διατριβή, Ἀθήνα 1996, καὶ τοῦ ἴδιου, *Ἡ ἱατρικὴ εὐρωπαϊκὴ γνώσις στὸν Ἑλληνικὸ χῶρον, 1745-1821*, Βιβλιοθήκη Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς ἀρ. 1, Ἀθήνα 2003.

2. Σχετικὰ, βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, «*Σταύρος Μουλαΐτης, Ἀντιδοτάριον, Βενετία 1724, τὸ πρῶτο στὰ ἑλληνικά ἱατρικὸ βιβλίο*», *Ἡπειρωτικὰ Χρονικά*, τ. 37, Ἰωάννινα 2003, σσ. 483-490.

ήσαμε, αναγράφονται οι υπότιτλοι του εισαγωγικού μας κειμένου στην άνωτέρω αναστατική επανέκδοση: «Έπεταιιακή επανέκδοση», «Η εποχή», «Σύντομο βιογραφικό του Κωνσταντίνου Μιχαήλ (1751-1816)», «Το συγγραφικό του έργο», «Επανεκδόσεις», «Η πρώτη Ιστορία της Ιατρικής στην ελληνική γλώσσα», «Βιβλιογραφική τεκμηρίωση», «Η Ιστορία της Ιατρικής στην ελληνική γλώσσα κατά την εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού», «Επιλεγόμενα», «Βιβλιογραφία για τον Κωνσταντίνο Μιχαήλ και το βιβλίο του *Διαιτητική*». Παράλληλα, στη σ. 26 του εισαγωγικού μας αυτού κειμένου σημειώνουμε ότι: «*Η Συνοπτική Ιστορία της Ιατρικής του Κωνσταντίνου Μιχαήλ, απ' ό,τι μέχρι τώρα είναι γνωστό, θα πρέπει να θεωρείται ως η πρώτη στα ελληνικά Ιστορία της Ιατρικής, αν και υπάρχουν σύντομες αναφορές σε προγενέστερα κείμενα*», τα οποία εξετάστηκαν για να τεκμηριώσουμε την διατυπωθείσα άποψή μας. Μάλιστα, στο σημείο αυτό, παραπέμπουμε στη σχετική μνεία των συγγραφέων Α. Βλαδίμηρου και Ανδρέα Ριζόπουλου, «*Ιατρική και διαφήμιση στην Ελλάδα από την αρχαιότητα ως το 1940. Πτυχές της Ιστορίας της Ιατρικής και διαφήμισης, Αθήνα 1992, σ. 279*».

4. Στη δημοσιευθείσα στο τ. 32 της Δέλτου μελέτη μας «*Η Ιστορία της φυσιολογίας του έκ Τυρνάβου Θεσσαλίας Γεωργίου Πούλιου (1823)*» σημειώνουμε ότι η *Συνοπτική Ιστορία Ιατρικής* του Κωνσταντίνου Μιχαήλ θα πρέπει ίσως να θεωρείται ως η πρώτη ιστορία της ιατρικής στην ελληνική γλώσσα «*όπως έχουμε δείξει*», παραπέμποντας στη σχετική μας μελέτη, κάτι που ώθησε τους αγαπητούς συναδέλφους να απευθύνουν τη σχετική τους επιστολή. Όμως, κ. Διευθυντά,

η φράση μας «*όπως έχουμε δείξει*» δίνει την απάντηση στο ερώτημα. Τονίζει ότι στη μελέτη μας έχει γίνει ένδελεχης έρευνα και τεκμηρίωση της άποψης για την πρώτη *Ιστορία της Ιατρικής* στην ελληνική γλώσσα και δεν κάνει απλά και μόνο μία σχετική μνεία.

5. Είναι γνωστό ότι βασική αρχή στη συγγραφή επιστημονικών μελετών είναι να παραπέμπουμε στην ολοκληρωμένη μελέτη ενός θέματος, στην οποία έμπεριέχονται όλες οι προγενέστερες μνείες και αναφορές. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση η αναφορά των επιστολογράφων για την πρώτη ιστορία της ιατρικής στην ελληνική γλώσσα περιέχεται στη διεξοδική μας μελέτη «*Η πρώτη ιστορία της ιατρικής στην ελληνική γλώσσα*».

Συμπερασματικά, οι συναδέλφοι συγγραφείς κκ. Α. Βλαδίμηρος και Α. Ριζόπουλος στο αξιόλογο βιβλίο τους κάνουν απλά και μόνο μνεία για την πρώτη ιστορία της ιατρικής στην ελληνική γλώσσα και ως εκ τούτου δεν θα έπρεπε να νιώσουν ότι αγνοήθηκαν, διότι η σχετική μας μελέτη, στην οποία παραπέμψαμε στο άρθρο της Δέλτου, τεκμηριώνει μετά από έρευνα ότι η *Συνοπτική Ιστορία της Ιατρικής* του Κων. Μιχαήλ είναι η πρώτη στην ελληνική γλώσσα και η σχετική μνεία τους γι' αυτήν έμπεριέχεται στο εισαγωγικό μας κείμενο. Έξ άλλου, στην διεξοδική μελέτη μας για την πρώτη ιστορία της ιατρικής, μετά πάλι από έρευνα και τεκμηρίωση, διορθώνουμε ως λαθεμένη και την άλλη άποψή τους ότι η *Διαιτητική*, Βιέννη 1794, είναι το «*πρώτο*» ελληνικό ιατρικό βιβλίο.

Με εκτίμηση

Δημήτριος Καραμπερόπουλος
Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής